

GENDER VE VÝUCE

SPECIFIKA PŘÍRODOVĚDNÝCH A TECHNICKÝCH OBORŮ

Irena Smetáčková

katedra psychologie, Pedagogická fakulta UK

Zákon o VŠ, § 1, d)

VŠ hrají aktivní roli ve veřejné diskusi o společenských a etických otázkách, při pěstování kulturní rozmanitosti a vzájemného porozumění, při utváření občanské společnosti a přípravě mladých lidí pro život v ní

Co je gender?

GENDER

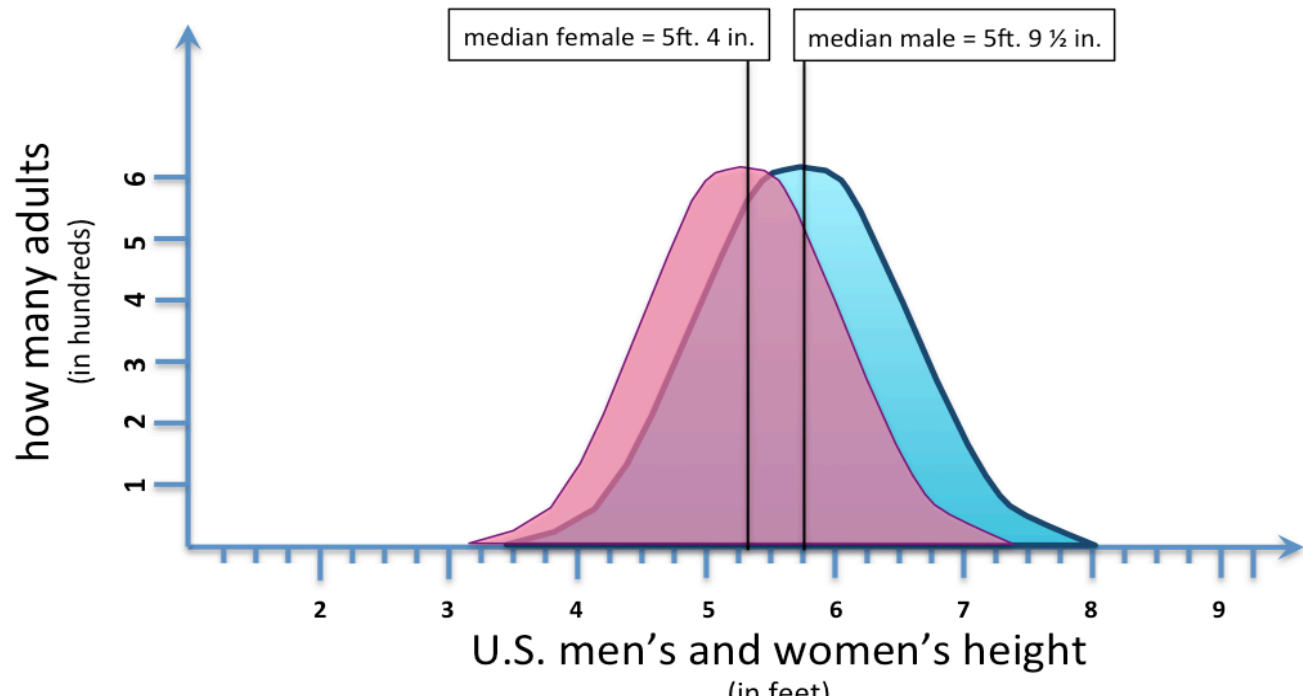
Kimmel, 2000; Renzetti a Curran, 2003 ; Fausto-Sterling, 2008

- ✓ soubor psychických charakteristik, vzhledu, chování, zájmů a aktivit spojovaných s obrazem ženy a s obrazem muže
- ✓ maskulinní a femininní charakteristiky jednotlivců vytvářené pod vlivem sociálních podmínek
- ✓ uspořádání společnosti na základě představy o rozdílnosti femininity a maskulinity

gender ≠ pohlaví

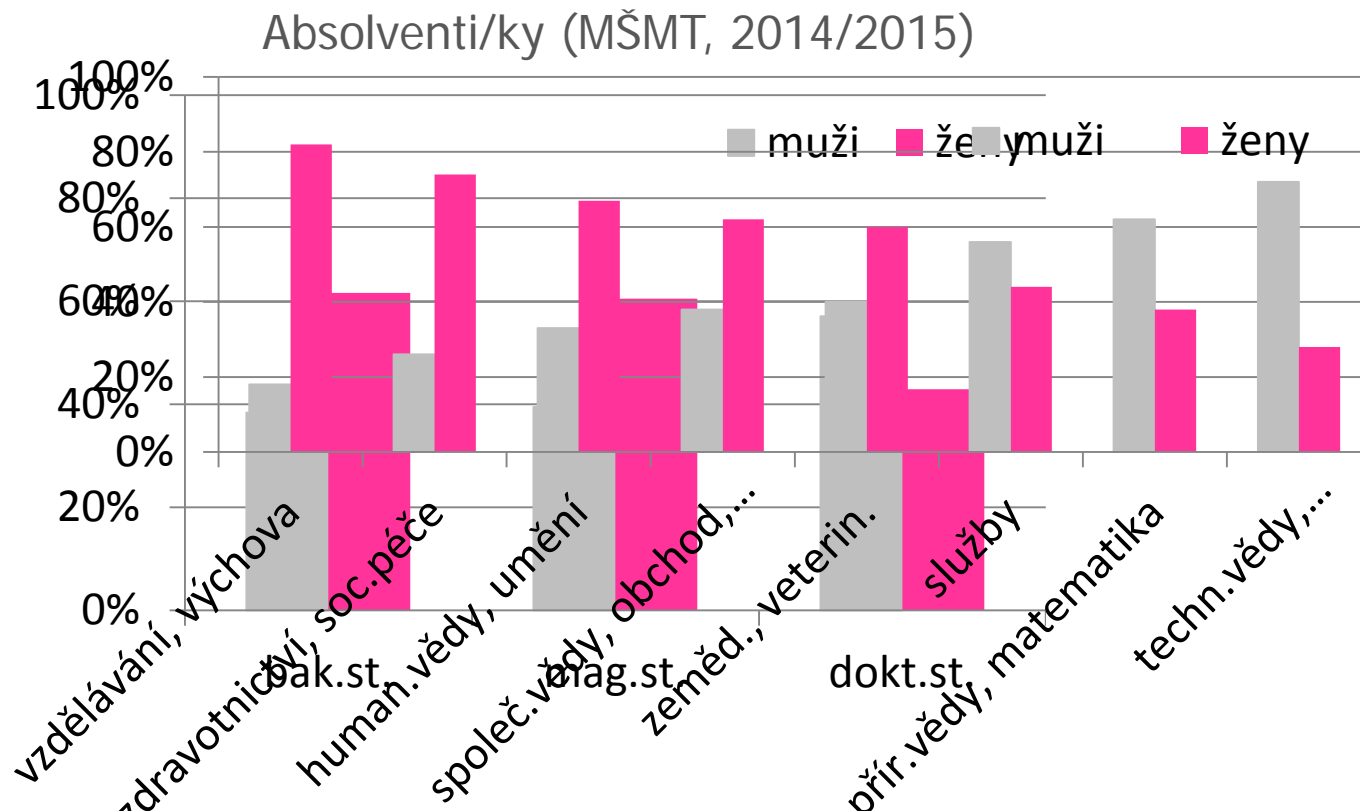
GENDEROVÉ STEREOTYPY

- ✓ sada atributů spojených s určitou sociální kategorií
- ✓ homogenizace: odhlížení od individuálních odlišností
- ✓ polarizace: zveličování rozdílů mezi kategoriemi
- ✓ riziko znevýhodňování a diskriminace

RIZIKA GENDEROVÝCH STEREOTYPŮ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

- ✓ **Podíl žen a mužů mezi studujícími**
horizontální a vertikální segregace
přijímací řízení a studentské představy

RIZIKA GENDEROVÝCH STEREOTYPŮ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

- ✓ **Podíl žen a mužů mezi studujícími**
horizontální a vertikální segregace
přijímací řízení a studentské představy
- ✓ **Podíl žen a mužů mezi vyučujícími**
vertikální segregace
kariérní postup
- ✓ **Genderové vzorce v komunikaci**
vyučující – studující
- ✓ **Učivo**
kurzy
závěrečné práce

Genderová rovnost ve vzdělávání

Coleman, 1990; Wrigley, 2003; Ingelhart & Norris, 2003;
Demeuse, 2001; Swift, 2005

Překážky: formální (oficiální)
neformální (mentální)

1. rovnost v přístupu ke vzdělávání

Zákon o VŠ

2. rovnost v průběhu a podmínkách vzdělávání

§ 1, b) VŠ umožňují v souladu s demokratickými principy přístup k vysokoškolskému vzdělání, získání odpovídající profesní kvalifikace a přípravu pro výzkumnou práci a další náročné odborné činnosti

3. rovnost ve vzdělávacích výsledcích

Genderově rovné vzdělávání

= vzdělávací instituce umožňuje všem studujícím (ženám i mužům), aby v maximální míře mohli rozvíjet svůj potenciál

genderově CITLIVÉ vzdělávání

výuka kriticky reaguje
na genderovou socializaci

specifické zacházení se
studenty a studentkami

rovnost ve výsledcích

genderově NEUTRÁLNÍ vzdělávání

odhlížení od genderové
příslušnosti

zcela shodné zacházení
s ženami a s muži

rovnost v přístupu

Kurikulum

J. Průcha (2005): *„obsah vzdělávání, který zahrnuje veškeré zkušenosti, které žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, zejména jejich plánování, zprostředkovávání a hodnocení“*

E. Ebert et al. (2013): *„Curriculum refers to the means and materials with which students will interact for the purpose of achieving identified educational outcomes.“*

perspektivy: kurikulum jako cíl
                                  kurikulum jako prostředek

kurikulum jako diskurz (M. Foucault)

poznání je produkováno mocí

poznání disponuje mocí

Formální kurikulum

Učivo

Neformální kurikulum

Studijní materiály

Pedagogická komunikace

Hodnocení

Složení učitelského sboru

Složení studijních skupin

Fyzický prostor

**Utváření vlastní
genderové identity**

**Představa o
genderovanosti
oboru a
společnosti**

**Pracovní a osobní
genderové vzory**

GENDEROVÉ ZATÍŽENÍ

VÝUKY A STUDIJNÍCH MATERIÁLŮ

VÝBĚR UČIVA

VÝKLADOVÉ PŘÍKLADY

PROCVIČOVACÍ PŘÍKLADY

ILUSTRACE

JAZYK

Jsou studijní materiály, které používáte genderově ne/zatížené?

Jak lze pracovat s genderově zatíženými materiály?

Učivo předmětu – explicitní a implicitní rovina

1. V mých kurzech se studentky a studenti učí systematicky začleňovat genderový rozměr do odborného učiva.
2. Z hlediska aspektů genderu a diverzity jsme tematizovali také tvorbu vědění či vývoj produktů vědění.
3. Při vysvětlování učiva беру v potaz rozmanitost zkušeností studujících, aniž bych se při tom opíral/a o předpoklad, že skupina studentek a skupina studentů jsou vnitřně homogenní.
4. Když shromažďuji literaturu ke svým kurzům, dávám si pozor, abych zařadil/a odborné články jak autorek, tak autorů.

Gender ve vědeckém poznání

- ✓ Jaký je účel výzkumu?
- ✓ Na jaké (čí) poznání výzkum navazuje?
- ✓ Kdo výzkum provádí?
- ✓ Jaká jsou vnitřní pravidla výzkumného týmu?
- ✓ Jaké porozumění společnosti má výzkumný tým?
- ✓ Na kom (čem) je výzkum prováděn?
- ✓ Jaké analýzy jsou používány?
- ✓ Jak jsou výsledky interpretovány?
- ✓ Kdo výsledky prezentuje?
- ✓ Jaké jsou využívány výsledky výzkumu?

Příklady témat:

- ✓ Užité stavby
- ✓ Dopravní prostředky
- ✓ Potraviny
- ✓ Kosmetika
- ✓ ...

Pedagogická komunikace

- komunikace týkající se vzdělávacího procesu
- dopady na osvojené znalosti a motivaci

Genderové vzorce v komunikaci

- vyučující se více obrací na studenty-muže
- studenti-muži si berou více prostoru
- přístup je shodný u učitelů-mužů i učitelek-žen
- rozdíly se týkají průměru, nikoliv všech studujících
- výkony dívek ve smíšených skupinách jsou horší

(Ingelhart & Norris, 2003)

Je složení studijních skupin ve vašich kurzech nerovnoměrné?
Je míra zapojení chlapců a dívek shodná?

Jazyk

v komunikaci a ve studijních materiálech

jazyk jako nástroj komunikace a myšlení

genderová struktura jazyka – např. generické maskulinum

1. Kdo je pro Vás nejváženějším vědcem?
2. Kdo je pro Vás nejváženější vědkyní?
3. Kdo je pro Vás nejváženější vědec či vědkyně?

Interakce ve výuce

1. Ve svých kurzech se vyjadřuji genderově neutrálním jazykem.
2. Obracím se stejně často – vzhledem k počtu přítomných – na studenty i studentky.
3. Nevyváženost v účasti studentů a studentek v diskuzích se stává tématem.
4. Jak ke studentkám, tak ke studentům si zachovávám kladný přístup a mám stejná (proces učení podporující) očekávání.
5. Snažím se vystupovat proti stereotypnímu chování ze strany studujících během mých hodin.
6. Podle potřeby sestavuji smíšené či homogenní pracovní skupinky a povzbuzuji studenty/ky k reflexi nabytých zkušeností.

PEDAGOGICKÉ HODNOCENÍ

= porovnávání reálného výkonu s ideálním výkonem

Je vaše představa ideálního studijního projevu a výkonu genderově neutrální?

1. Jak si představujete ideální studijní projevy a výkony?

2. Jaké dispozice a jaké výkony očekáváte od žen a od mužů?

Přezkoušení výkonu studujících

1. Dbám na to, abych ve stejné míře dával/a konstruktivní zpětnou vazbu studentkám i studentům.
2. Opakovaně se zamýšlím nad kritérii, která používám při hodnocení výkonu studentů a studentek.
3. Když přezkušuji výkony studujících, mám stejná očekávání vůči schopnostem a výkonům žen a mužů.
4. Osvojení si genderových kompetencí u studujících je v mých kurzech stanoveno jako jeden z výukových cílů.
5. Prověřuji schopnost studujících začlenit genderový rozměr do studovaného oboru.

AKTIVITY

Je výuka genderově zatížená?

Hospitace

Skupinové diskuse

Nahrávky výuky

Porovnání hodnocení studentek a studentů

Anonymní hodnocení studentských prací

Sebeevaluační dotazníky

DĚKUJI ZA POZORNOST

Irena Smetáčková

Katedra psychologie

Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova v Praze

Irena.Smetackova@pedf.cuni.cz